

PÄÄTÖS

Nro 99/2014/1

Dnro ISAVI/127/04.08/2011

Annettu julkipanon jälkeen
10.12.2014

ASIA Kiteen sahan ympäristöluvan kattilalaitoksen ilmanpäästöjä koskevan lupamääräyksen muuttaminen, Kitee

HAKIJA Stora Enso Wood Products Oy Ltd Kiteen saha
Teollisuustie 27
82430 Puhos

TOIMINTA JA SIJAINTI

Kiteen saha oheistoimintoineen sijaitsee Kiteen Puhoksessa, Puhoksen teollisuus-alueella.

ASIAN VIREILLETULO JA SEN PERUSTE

Hakemus on tullut vireille 30.12.2011 ja sitä on täydennetty 25.9.2013 sekä 4.7.2014.

Voimassa olevan ympäristöluvan mukaan laitoksen ilmapäästöjä koskevan määräyksen 18 tarkistamiseksi toiminnanharjoittajan tuli toimittaa hakemus toimivaltaiselle viranomaiselle 31.12.2010 mennessä. Hakemukseen tuli liittää määräyksessä 34 edellytetyt kattiloiden ilmapäästöjä koskevat mittaustulokset ja niiden perusteella tehty tarkennettu esitys hiukkaspäästömääräyksistä sekä selvitys laitoksen tulevasta käytöstä. Samalla tuli tehdä esitys käytettävissä olevista ratkaisuista, joilla päästöt saadaan mahdollisimman hyvin noudattamaan parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) tasoa ja myös arvio sen toteutumisen aikataulusta.

Edellä mainitun tarkistamishakemuksen jättöaikaa oli sittemmin siirretty Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen lausunnolla 31.12.2011 saakka. Koko lupaa koskeva lupamääräysten tarkistamishakemus on jätettävä toimivaltaiselle viranomaiselle viimeistään 31.12.2017.

HAKEMUKSEN SISÄLTÖ

Toimintaa koskevat luvat

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus on myöntänyt ympäristöluvan sahalle oheistoimintoineen 28.12.2007 (Dnro PKA-2004-Y-214).

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 029 501 6800

fax 015 760 0150

www.avi.fi/ita

kirjaamo.ita@avi.fi

Postiosoite: PL 50, 50101 Mikkeli

Mikkelin päätoimipaikka

Maaherrankatu 16

Mikkeli

Joensuun toimipaikka

Torikatu 36

Joensuu

Kuopion toimipaikka

Hallituskatu 12–14

Kuopio

Toiminta

Laitoksella tuotetaan omaan tarpeeseen lämpöenergiaa kahdella, polttoainetehoitetaan 12,5 MW:n (kattila K1, Vapor) ja 6,25 MW:n (kattila K2, KMW) arinakattilalla. Kattila K1 on seisokkeja lukuun ottamatta käytössä jatkuvasti ja kattila K2 kylmänä kautena. Polttoaineena kattiloissa käytetään kuorta ja haketta. Hiukkaspäästöjä rajoitetaan tällä hetkellä mekaanisesti piensykloneilla ja savukaasupesureilla. Pääkattilan ilmapäästöjen pienentämiseksi siihen hankitaan sähkösuodatin.

Pääkattila on käytössä noin 8 400 ja lisäkattila noin 4 500 tuntia vuodessa.

TOIMINNASTA AIHEUTUVAT PÄÄSTÖT JA NIIDEN RAJOITTAMINEN

Savukaasujen käsittelylaitteistoon ei ole tehty muutoksia ympäristöluvan myöntämisen jälkeen, vaan molempien kattiloiden savukaasujen puhdistus perustuu edelleen mekaaniseen puhdistukseen piensykloneilla ja sen jälkeen tapahtuvalla vesipesulla. Pesureita käytetään ensisijaisesti savukaasujen lämmön talteen ottamiseksi, sillä lämmintä vettä tarvitaan tukkialtaan lämmittämiseen ja tukkinippujen sulattamiseen. Lämmön talteenotolle on tarvetta vain kylmänä kautena, minkä vuoksi pesureiden käyttö on lähtökohtaisesti pyritty rajoittamaan vain talviaikaan. Kattilan K1 pesuria on kuitenkin vuodesta 2009 lähtien käytetty 50 %:n vesikuormalla myös kesäaikana, parantamaan syklonin puhdistustehokkuutta. Kattilassa K2 pesuri on aina käytössä, sillä kattilaa käytetään ainoastaan talviaikaan.

Päästöt vesiin ja viemäriin

Pesurissa syntyy lämpimiä kiintoainepitoisia jätevesiä, jotka johdetaan tukkialtaaseen ja sieltä omalle jätevedenpuhdistamolle. Sähkösuodattimen käyttöönotto vähentää pesurivesien mukana tukkialtaaseen ja sitä kautta puhdistamolle johdettavaa tuhkapitoisen kiintoaine- ja fosforikuormaa ja parantaa siten jätevedenpuhdistamon toimintaedellytyksiä.

Päästöt ilmaan

Kattiloiden hiukkaspäästöt ovat tällä hetkellä vuoden 2010 päästömittausten perusteella noin 31,2 tonnia vuodessa (K1 30 ja K2 1,2 tonnia). Sähkösuodattimen käyttöönoton jälkeen kattiloiden hiukkaspäästöksi arvioidaan 7,7–10,3 tonnia vuodessa ja typenoksidipäästöksi 25,9 t/a.

Jätteet

Voimalaitoksella syntyviä merkittävimpiä jätejakeita ovat arinatuhka sekä sykloneilla ja jatkossa myös sähkösuodattimella erotettava lentotuhka. Sähkösuodattimen käyttöönotto lisää lentotuhkan määrää, mutta vähentää tukkialtaan pohjalle muodostuvan tuhkalietteen määrää ja altaan ruoppaustarvetta.

Viime vuosina kattilalaitoksella on kertynyt tuhkaa 168–319 tonnia vuodessa ja se on mennyt paikalliselle tuhkaeritykselle hyötykäyttöön. Tuhka varastoidaan laitosalueella noin 200 m³:n avosiiloissa, josta tuhkan vastaanottaja noutaa sen rekka-autoilla.

Tuhkan laatu varmistetaan kerran vuodessa otettavista näytteistä. Näytteistä määritetään ravinteet ja hivenaineet sekä metallit. Tulokset toimitetaan Eviralle ja tuhkan käyttäjälle.

TARKKAILU

Saha-alueen eri toimintoja koskevaa käyttö-, päästö- ja vaikutustarkkailua jatketaan voimassa olevan ympäristöluvan mukaisesti. Puhoksen teollisuusalueen ilmanlaatua seurataan laitosten yhteistarkkailuna. Kattiloiden ilmapäästöjä tarkkaillaan joka viides vuosi tehtävillä päästömittauksilla. Sähkösuodattimen asentamisen jälkeen tehdään päästömittaukset ja määritetään uudet päästökertoimet.

Raportointi

Lämpölaitosta koskevat toiminta- ja tarkkailutiedot raportoidaan koko laitospöytäsuutta koskevan vuosiraportin yhteydessä.

HAKIJAN ESITTÄMÄT LUPAEHDOT

Hakija esittää, että kattiloita koskevien hiukkaspäästöjen luparajat pidettäisiin ennallaan vuoden 2016 loppuun saakka, eli siihen saakka, kun sähkösuodatin on asennettu ja otettu käyttöön. Vuoden 2017 alusta alkaen raja-arvoiksi esitetään pienten polttolaitosten ympäristönsuojeluvaatimuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 445/2010 mukaisia päästörajoja.

Aika	31.12.2016 saakka nykyisen luvan mukaisesti (mg/MJ)		1.1.2017 alkaen (mg/m ³ n, 6 % O ₂)	
Kattila	K1	K2	K1	K2
Hiukkaset	120	200	50	150
NO ₂			450	450
SO ₂			200	200

HAKEMUKSEN KÄSITTELY

Hakemuksesta tiedottaminen

Hakemuksesta on kuulutettu 5.11.–4.12.2013 Kiteen kaupungin ilmoitustaululla ja Itä-Suomen aluehallintoviraston Mikkelin päätoimipaikan ilmoitustaululla. Lupahakemuksesta koskeva ilmoitus on julkaistu Koti-Karjala -lehdessä 6.11.2013. Asianosaisille on lähetetty tieto hakemuksesta erillisillä kirjeillä.

Tarkastukset, neuvottelut ja katselmukset

Asiasta on pidetty hakijan ja valvontaviranomaisen (Pohjois-Karjalan ELY-keskus) kanssa neuvottelu 7.2.2014, josta tehty muistio on liitetty hakemusasiakirjoihin.

Lausunnot

Pohjois-Karjalan ELY-keskus, ympäristö ja luonnonvarat

Hakemuksen arviointi perustuu pääasiassa pieniä ja keskisuuria voimalaitoksia koskevaan valtioneuvoston asetukseen (VNA 750/2013), joka tuli voimaan 1.11.2013 eli ennen kuin Kiteen sahan kattilalaitosta koskeva lupahakemus kuulutettiin.

Puhos Board Oy:n lastulevytehtaan lopettaminen vaikutti erityisesti Puhoksen teollisuusalueen hiukkaspäästöihin. Seuraavassa kuvassa näkyy Puhoksen teollisuuden (liimatehdas, saha, lastulevytehdas) sekä erikseen Kiteen sahan ilmaan johdettujen hiukkaspäästöjen ja typenoksidipäästöjen kehitys vuodesta 2000 lähtien VAHTI -tietojen perusteella.

Sahan toiminnasta ei ole viime vuosien aikana tehty valituksia tai yleisöilmoituksia. Toiminnan harjoittaja ei ole myöskään raportoinut häiriöistä vaikkakin yksittäisiä luparajajulytyksiä on tapahtunut vuosiraporttien perusteella. Lupahakemuksesta puuttuu Puhoksen teollisuusalueen yhteistarkkailun tulokset ja niiden perusteella arvioitu ilmanlaadun kehitys alueella.

Kattilan K1 sähkösuodattimen investointi on alkuperäisessä hakemuksessa ajoitettu vuodelle 2013 ja myöhemmin toimitetun täydennyksen perusteella viimeistään vuodelle 2016. Aikataulussa on myös syytä ottaa huomioon valtioneuvoston asetuksen (750/2013) eli nk. PIPO -asetuksen edellyttämät aikarajat.

Kumpaankin kattilaan sovelletaan edellä mainitun asetuksen päästörajoja, jotka on tarkoitettu yli 1 500 tuntia vuodessa toimiville vanhoille kattiloille tai yksiköille.

Asetuksen 750/2013 mukaan ko. kattiloiden savupiippujen korkeuden tulee olla vähintään 75 % asetuksen mukaisesta korkeudesta, joka on kattilakokoluokassa 5–20 MW 30 metriä. Näin ollen lupahakemuksen mukaiset piipunkorkeudet eivät täytä asetuksen mukaisia vaatimuksia.

Päästömittaustulosten perusteella kattila K2 täyttää PIPO -asetuksen vaatimukset sekä hiukkas- että typenoksidipäästöjen suhteen silloin kun pesuri on käytössä. Sen sijaan kattila K1 hiukkaspäästöt ylittävät selvästi asetuksen mukaisen pitoisuusrajan 50 mg/m³. Kattilan K1 takuuarvo on aiheellista asettaa alhaisemmalle tasolle kuin asetuksen mukainen raja-arvo liittyen prosessiin ikääntymisen aiheuttamaan suodatustehon mahdolliseen alenemiseen.

Pesurissa syntyy lämpimiä, kiintoainepitoisia jätevesiä, jotka johdetaan tukkialtaaseen. Sähkösuodattimen käyttöönotto tulee vähentämään jäteveden kiintoaine- ja fosforipäästöjä. PIPO -asetuksen 9 §:n mukaan savukaasupesurilta viemäriin johdettavat jätevedet on neutraloitava, selkeytettävä ja suodatettava ennen viemäriin johtamista. Kiteen sahan tapauksessa kyse on kuitenkin tukkialtaaseen ja edelleen tukkialtaan puhdistamoon johdettavasta jätevedestä, johon sovelletaan vuoden 2007 ympäristöluvassa annettuja velvoitteita. Kyseisessä lupapäätöksessä on päästörajat jäteveden fosforille ja kemialliselle hapenkulutukselle. Tarkkailtavia parametrejä ovat edellä mainittujen lisäksi kiintoaine ja typpi.

Hakemustiedoista ei käy selville kattilalaitoksella syntyvien ja muualle toimitettavien jätteiden kuten tuhkan ja tukkialtaan lietteen määrä ja laatu nykyisin sekä muutosten jälkeen. Nykyisessä luvassa määrätty tuhkan hyötykäyttö on muutoin riittävä, mutta siinä ei ole otettu huomioon laadun tarkkailua.

Hakemuksen täydennyksessä esitetään päästörajojen voimaansasettamisajankohdaksi 1.1.2017, mutta ei tarkempaa suunnitelmaa rakentamisaikataulusta.

ELY -keskus esittää luparatkaisussa huomioon otettavaksi seuraavat seikat:

- ratkaisussa tulee ottaa soveltuvin osin huomioon valtioneuvoston asetus (750/2013)
- kattiloiden K1 ja K2 savupiippujen pituuksien tulee olla vähintään 75 % edellä mainitun asetuksen liitteen 2 arvoista tai erillisselvityksen kuten leviämislaskelman tai piipunomogrammiarvioinnin mukaisia ottaen huomioon asetuksen 7 §:n ilmanlaatuvaatimukset
- kummankin kattilan piipunkorkeuden ja savukaasupuhaltimen yhteisvaikutuksen tulee olla sellainen, että ympäristöön ei synny normaalissa käyttötilanteessa savupainumia
- kummankin kattilan ilmaan johdettavien päästöjen luparajat nk. normaalissa käyttötilanteessa tulee asettaa edellä mainitun asetuksen (750/2013) liitteen 1 mukaisesti
- kattilalaitoksen tarkkailusuunnitelma tulee päivittää soveltuvin osin edellä mainitun asetuksen liitteen 3 mukaisesti
- poikkeustilanteista tulee määrätä mm. puhdistinlaittehäiriöiden tai muiden vastaavien häiriötilanteiden varalta kuten sovellettavassa asetuksessa todetaan.

Kiteen kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen

Kattilalaitos kuuluu polttoaineteholtaan alle 50 MW:n energiantuotantoyksiköitä koskevan valtioneuvoston asetuksen (445/2010) piiriin (PINO-asetus) vuoden 2017 loppuun asti ja 1.1.2018 lähtien 1.11.2013 voimaan tulleen uudistetun alle 50 MW:n energiantuotantoyksiköitä koskevan valtioneuvoston asetuksen (750/2013) piiriin. Kattilalaitoksen ilmapäästöjä koskevaa lupamääräystä tarkistaessa tulee ottaa huomioon, että laitoksen toiminta ja asetettavat lupamääräykset täyttävät yllä mainittujen asetusten mukaiset vaatimukset viimeistään sen jälkeen, kun uusi sähkösuodin on otettu käyttöön. Laitoksen toiminnan tarkkailu tulee tehdä asetuksen (445/2010) liitteen 2 mukaisesti ja 1.1.2018 lähtien vähintään asetuksen (750/2013) liitteen 3 mukaisesti. Kattilalaitoksen päästöjen tarkkailua tulee tehdä seuraavan kerran viimeistään sähkösuodattimen käyttöönoton jälkeen vuonna 2016 ja sen jälkeen vähintään kolmen vuoden välein. Nykyiseen tarkkailuohjelmaan tulee lisätä ainakin sähkösuodattimen toiminnan tarkkailut ja huollot, kattilalaitoksesta syntyvien jätevesien tarkkailut sekä syntyvien jätteiden osalta lento- ja pohjatuhkan tarkkailut.

Lupahakemuksen tietoja tulee täydentää lopullisilla tiedoilla savupiippujen korkeudesta ja niiden mitoituksen perusteista, kattilalaitoksella mahdollisesti syntyvistä muista kuin savukaasupesurista syntyvistä jätevesistä ja niiden käsittelystä, polttoainekentän hulevesien johtamisesta sekä tiedoilla, miten esimerkiksi roskaantumisen ehkäisy ja paloturvallisuus polttoaineiden varastoinnissa on järjestetty.

Hakijan vastine ja hakemuksen täydennykset

Vastinepyynnön yhteydessä hakijaa pyydettiin täydentämään hakemustaan seuraavasti:

- 1) Selvitys/esitys kattiloiden piipunkorkeuksista asetuksen 750/2013 7 §:n mukaisesti ja siitä aiheutuvat toimenpiteet ottaen huomioon saman asetuksen hiukkaspäästöjen raja-arvojen saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet toteutusaikatauluineen.
- 2) Päivitetyt tiedot tarkkailusta (käyttötarkkailu, ilma- ja vesipäästöjen tarkkailusta, jätteet) ottaen huomioon erityisesti asetuksen 750/2013 vaatimukset (liitteet).
- 3) Puhoksen teollisuusalueen ilmanlaatua koskevan yhteistarkkailun tuloksia (ja mahdollisia johtopäätöksiä).

Hakija esittää ilmapäästöjä koskevien raja-arvojen astuvan voimaan 1.1.2017 alkaen. Leviämismallilaskelman pohjalta esitetään piippujen korkeudeksi Vaporille 20 metriä (nykyinen 20 m) ja KMW:lle 17 metriä (nykyinen 14,5 m). Molemmissa kattiloissa päästöjen raja-arvot määrittyvät asetuksen 750/2013 mukaisesti. Edellä mainittu tarkoittaa Vapor -kattilalle sähkösuodattimen asentamista ja KMW -kattilalle ei muita toimenpiteitä piipun pidentämisen lisäksi. Perusteluina esitykselle on Ilmatieteen laitoksen tekemä leviämismallilaskelma.

Edellä mainitun mallinnuksen tulosten mukaan ilmapäästöistä johtuvat kohonneet pitoisuudet rajoittuvat laitoksen lähialueille.

Kattiloiden käyttötarkkailua varten on päivitetty käytöntarkkailuraporttipohja, jota täydennetään sähkösuodattimen asentamisen jälkeen tarvittavin osin. Ilma- ja vesipäästöjen tarkkailun osalta raportoidaan käytöntarkkailuraportille häiriötilanteet ja muilta osin seurantaa tehdään olemassa olevien yhteistarkkailusuunnitelmien mukaisesti. Kattilalaitoksen jätteinä syntyy tuhkaa, jonka osalta noudatetaan vastineen liitteenä olevaa Eviran valvomaan tuhkan omavalvontasuunnitelmaa.

Vastineen/täydennyksen liitteinä on toimitettu Puhoksen teollisuusalueen ilmanlaatua koskevan yhteistarkkailun tuloksia vuosilta 2010–2013 ja koko Kiteen alueen ilmanlaatua koskevia yhteistarkkailun tuloksia vuosilta 1991–2013.

ASIAN MYÖHEMMÄT VAIHEET

Lainsäädännön muutokset

Suomessa on tullut voimaan 1.9.2014 uusi ympäristönsuojelulaki (527/2014). Lain liitteen 2 kohdan 1 mukaan po. kattilalaitos kuuluu rekisteröintimenettelyyn piiriin: ”Energiantuotantolaitos, jonka polttoainetehoon lasketaan yhteen kaikki samalla laitosalueella sijaitsevat polttoaineteholtaan vähintään yhden megawatin energiantuotantoyksiköt ja jonka polttoaineteho on vähintään 5 megawattia, mutta alle 50 megawattia, ja jossa jokaisen kiinteää polttoainetta käyttävän energiantuotantoyksikön polttoaineteho on alle 20 megawattia.”

ALUEHALLINTOVIRASTON RATKAISU

Asian käsittely jätetään sillensä.

RATKAISUN PERUSTELUT

Lakimuutoksista johtuen kattilalaitoksen toiminta ei ole ollut enää luvanvaraista 1.9.2014 alkaen.

Uuden ympäristönsuojelulain (YSL) 30 §:n mukaan kattilalaitos kuuluisi luvittettavaan toimintakokonaisuuteen ainoastaan ns. direktiivilaitoksen yhteydessä. Saha ei kuulu näihin laitoksiin eikä toiminnasta aiheudu myöskään sellaisia ympäristö- tai naapurussuhdevaikutuksia, että laitos tulisi tätäkään kautta lupavelvolliseksi. YSL 231 §:n 1 momentin mukaan lain voimaan tullessa vireillä olevan hakemuksen käsittely jätetään sillensä.

Lupamenettelyn sijaan laitosta koskee uuden ympäristönsuojelulain 116 §:ssä tarkoitettu rekisteröintimenettely. Tämän laitoksen osalta rekisteröinti-ilmoitus vaadittavine liitteineen toimitetaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Rekisteröinnin jälkeen laitoksen ympäristönsuojelua säädellään valtioneuvoston asetuksella polttoaineteholtaan alle 50 megawatin energiantuotantoyksiköiden ympäristönsuojeluvaatimuksesta (750/2013).

Päätoiminto eli puutavaran sahaus on edelleen ympäristöluvanvaraista ja lupaviranomaisena on aluehallintovirasto. Voimassa olevan ympäristöluvan mukaan lupamääräysten tarkistamishakemus tulee jättää vuoden 2017 loppuun mennessä.

VASTAUS YKSILÖITYIHIN VAATIMUKSIIN JA LAUSUNTOIHIN

Asian ratkaisusta johtuen vastaus lausunnoissa esitettyihin vaatimuksiin ei ole tarpeen.

SOVELLETUT SÄÄNNÖKSET

Ympäristönsuojelulaki (527/2014) 231 §

KÄSITTELYMAKSU JA SEN MÄÄRÄYTYMINEN

Asian käsittelystä ei peritä maksua kun sillensä jättäminen johtuu lainsäädännön muutoksista eikä hakijasta.

LUPAPÄÄTÖKSESTÄ TIEDOTTAMINEN

Päätös Hakija

Jäljennös päätöksestä

Kiteen kaupunginhallitus

Kiteen kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen

Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, ympäristö ja luonnonvarat (sähköisesti)

Suomen ympäristökeskus (sähköisesti)

Ilmoitus päätöksestä

Päätöksen antamisesta ilmoitetaan niille, joille hakemuksesta on annettu erikseen tieto, sekä niille, jotka ovat tehneet muistutuksen asiassa.

Ilmoittaminen ilmoitustaululla ja lehdissä

Päätöksestä kuulutetaan Kiteen kaupungin virallisella ilmoitustaululla.

MUUTOKSENHAKU

Päätökseen ja käsittelymaksuun saa hakea muutosta Vaasan hallinto-oikeudelta valittamalla.

Valitusosoitus on liitteenä.

Ahti Itkonen

Kari Varonen

Asian ovat ratkaisseet ympäristöneuvokset Ahti Itkonen ja Kari Varonen (asian esittelijä).

- Valitusviranomainen** Aluehallintoviraston päätökseen saa hakea valittamalla muutosta **Vaasan hallinto-oikeudelta**. Asian käsittelystä perittävistä maksusta valitetaan samassa järjestyksessä kuin pääasiasta.
- Valitusaika** Määräaika valituksen tekemiseen on 30 päivää tämän päätöksen antopäivästä sitä määräaikaan lukematta. Valitusaika päättyy 9.1.2015.
- Valitusoikeus** Päätöksestä voivat valittaa asianosaiset, rekisteröity yhdistys tai säätiö, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden- tai luonnonsuojelun taikka asuin- ympäristön viihtyisyyden edistäminen ja jonka toiminta-alueella kysymyksessä olevat ympäristövaikutukset ilmenevät, toiminnan sijaintikunta ja muu kunta, jonka alueella toiminnan ympäristövaikutukset ilmenevät, valtion valvontaviranomainen sekä toiminnan sijaintikunnan ja vaikutusalueen kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja asiassa yleistä etua valvova viranomainen.
- Valituksen sisältö** Valituskirjelmässä, joka osoitetaan Vaasan hallinto-oikeudelle, on ilmoitettava
- päätös, johon haetaan muutosta
 - valittajan nimi ja kotikunta
 - postiosoite ja puhelinnumero ja mahdollinen sähköpostiosoite, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa (mikäli yhteystiedot muuttuvat, on niistä ilmoitettava Vaasan hallinto-oikeudelle, PL 204, 65101 Vaasa, sähköposti vaasa.hao@oikeus.fi)
 - miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta
 - mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi
 - perusteet, joilla muutosta vaaditaan
 - valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen allekirjoitus, ellei valituskirjelmää toimiteta sähköisesti (faksilla tai sähköpostilla)
- Valituksen liitteet** Valituskirjelmään on liitettävä
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle
 - mahdollisen asiamiehen valtakirja tai toimitettaessa valitus sähköisesti selvitys asiamiehen toimivallasta
- Valituksen toimittaminen**
- Valituskirjelmä liitteineen on toimitettava Vaasan hallinto-oikeuteen. Valituskirjelmän on oltava perillä määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä.** Valituskirjelmä liitteineen voidaan lähettää myös faksina tai sähköpostilla, jolloin valituskirjelmän on oltava toimitettu niin, että se on käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä.
- Vaasan hallinto-oikeuden kirjaamon yhteystiedot**
käyntiosoite:	Korsholmanpuistikko 43, 4. krs
postiosoite:	PL 204, 65101 Vaasa
puhelin:	029 56 42780
faksi:	029 56 42760
sähköposti:	vaasa.hao@oikeus.fi
aukioloaika:	klo 8–16.15
- Oikeudenkäyntimaksu** Valittajalta peritään asian käsittelystä Vaasan hallinto-oikeudessa oikeudenkäyntimaksu 97 euroa. Tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetussa laissa on erikseen säädetty eräistä tapauksista, joissa maksua ei peritä.